

شرق

برخلاف اکثر اینبته تاریخی که به حال خود رها شده یا به موزه تبدیل می‌شوند، زندگی در قلعه تاریخی باره شهرکرد همچنان جاری است. عکس: پایتآهٔ نیکزاد، مهر

روزها

وقتی کودکان باید بجنگند

زهر ا جوهرچی

بدترین شرایط زندگی در کشور جدید. چنان‌که در کشور خود ما تعداد بسیاری از کودکان مهاجر در کودهای زباله کار و زیست می‌کنند و به خاطر فقر و مشکلات اقتصادی کودکی خود را به خاطر لقمه نانی به یغما می‌دهند. سال گذشته اردوغان گفت که از سرنوشت ۱۰ هزار کودک پناه‌جوی سوری خبری نیست. دو هزار کودک افغان در انتظار دریافت عضو از صلیب سرخ هستند. کودک‌سربازانی که سال‌های متمادی در تحصیل

شده است. جنگ اگیر قلبه‌ای، دینی، نژادی، جغرافیایی یا مداخله کشورها در امور کشورهای دیگر باشد، خواسته یا ناخواسته کودکان را درگیر نبرد یا عواقب ناشی از جنگ می‌کند. شرکت کودکان در جنگ به طور مستقیم یا غیرمستقیم (فعالیت پشت جبهه از قبیل خبرچی، رانندگی، بهره‌کشی و…) اثرات جبران‌ناپذیری بر جسم و روان آنها دارد و در زمره جنایات جنگی محسوب می‌شود. حدود ۳۰۰ هزار کودک زیر ۱۸ سال در درگیری‌های مختلف جهان به عنوان سرباز به کار گرفته می‌شوند.* اگر از بین آنها کودکانی زنده بمانند،

بازگشتن این کودکان به چرخه طبیعی زندگی نیاز به حمایت جدی دارد. آنها اغلب والدین خود را از دست داده‌اند، دچار نقص عضو شده‌اند و مورد تجاوز واقع شده‌اند. برخی از آنها آواره و سرگردان در مرزها به انتظار پذیرش از جانب کشورهای دیگر هستند. شرایط آسیب‌ساز اردوگاه‌های مهاجرین بر کسی پوشیده نیست. مهاجرت اجباری ناشی از جنگ مساوی است با پذیرفتن

www.sharghdaily.ir

یکشنبه ۲۶ بهمن ۱۳۹۹ • ۲ رجب ۱۴۴۲ • ۱۴ فوریه ۲۰۲۱
سال هجدهم • شماره ۳۹۴۰ • ۱۲ صفحه

اذان ظهر تهران ۱۲:۱۸ • اذان مغرب ۱۷:۵۷
اذان صبح فردا ۵:۳۳ • طلوع آفتاب ۶:۵۸

فardashargh@gmail.com

روزنامه‌روا

نور نوشت

مغز اجتماعی- ۱۵۲

ترویج کدام علم؟

زندان و… نداشته باشد؟ آیا ما دانشجویان خود را پژوهشگرانی فارغ از محدودیت‌ها بار می‌آوریم، یا علم دلخواه و ایدئولوژیک خود را به آنها دیکته می‌کنیم؟ دستاوردهای کنونی در امر علم در طول تجربیات تاریخی بشر در طول قرن‌ها به دست آمده

است و اگر به آنها توجه نکنیم درس نخواهیم گرفت و اشتباهات گذشته را تکرار و بازتکرار خواهیم کرد. تجربیات تاریخی در جهان نشان می‌دهد که علم مدرن هم می‌تواند خود ایدئولوژی برآید و هم می‌تواند در خدمت ایدئولوژی رشد کند و علوم طبیعی هم از این موضوع مهم مستثنا نیستند. متأسفانه ترویج علم آلوده به ایدئولوژی، گاه به نوعی ترویج ایدئولوژی تبدیل می‌شود که کار علم نیست و ادامه آن برای جامعه خطرناک و ممکن است برای جوامع بشری هم فاجعه‌آفرین باشد. پس در وهله اول، پیش از اینکه هر علمی را ترویج کنیم ما به نوعی آگاهی و رهایی نیاز داریم که دانش علمی، دانش فلسفی و دانش هنری، یعنی دستاوردهای مهم امروز بشری را از چنگال ایدئولوژی حاکم بر سیاست و اقتصاد و رسانه‌های آن بیرون آورد.

درست است که امروزه می‌بینیم ایدئولوژی با قدرت تسلط گسترده خود توانسته علم را هم کم‌وبیش تحت لوای خود به پیش ببرد و بسیاری از عوارض زیان‌بار زیست‌محیطی علم و فناوری امروز و آزادی رشد توان بالقوه برابری‌طلبانه نسل‌های بشری را محدود کند ولی باید کوشید و آگاهانه تلاش کرد تا راه رهایی را یافت. راه دشواری است ولی به نظر من این باید هدف کسانی باشد که در راه تعمیم دانش، در عرصه‌های علم، فلسفه‌ه و هنر فعالیت می‌کنند. نکته دیگری که در حوزه فعالیت من در مغزپژوهی مشکل‌ساز بوده و هست، باور سخت‌جانی است که عالم محسوس را از عالم عقلانی جدا می‌پندارد و اعتقاد دارد که محسوسات که از حواس می‌آیند دچار اشتباه می‌شوند اما عقل خطا نمی‌کند، چون از جای اعلامی دیگری جدا از دنیای مادی می‌آید. باور دیگر، جدابنداری هیجانات و عواطف نفسانی از عوالم عقلانی برتر است. در این موارد، یافته‌های علم مغزپژوهی جدید به طور مکرر به باطل‌بودن آنها رسیده است. البته این نظریات دیرپا، ریشه عمیق در فرهنگ بشری دارد و آگاهی‌بخشیدن به جمع درباره این نظریه اشتباه، کاری است کارستان.

با توجه به سال‌های تجربه‌اندوزی در کار علم مغزپژوهی، در سال‌های باقی‌مانده زندگی، آرزویم این است که همچنان دانشجویی هوشیار بمانم و حاصل کار هرچند ناچیز خود را به هیچ قدرتی جز مردم ارزانی ندارم و بتوانم رابطه پیچیده علمی را که می‌خواهم مروج آن باشم در رابطه با شرایط خاص جامعه، فرهنگ، تاریخ و سیاست، یعنی زیست‌جهانی که در آن قرار دارم، مورد ارزیابی قرار دهم و سعی کنم تا نتیجه تلاشم هضم نشود. علم را امر مطلق و مقدس نینگارم و مستقیم یا غیرمستقیم آن را وسیله کسب قدرت و جذب قدرت شدن قرار ندهم یا آن را ابزار فریب خود یا دیگران داشته باشم که از مؤسسات پژوهشی علمی داشته باشیم که از مؤسسات دولتی و حکومتی دیگر مستقل عمل کنند و هیچ‌گونه شباهتی به نهادگما، بازداشتگاه،

عبدالرحمن نجل‌رحیم
مغزپژوه

چندی پیش پیامی دریافت کردم که گویا یکی از جایزه‌های سالانه (دوره بیست‌ویکم) انجمن ترویج علم نصیب من شده است که جای بسی تشکر از برگزارکنندگان و داوران این انجمن دارد. پس از دریافت این پیام متوجه شدم که انجمن ترویج علم گویا مؤسسه‌ای غیرانتفاعی تحت نظر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است و از سال ۱۳۸۱ برای ترویج علم در ایران فعالیت می‌کند. در مبادله این پیام‌ها بود که از من خواسته شد اگر نمی‌توانم در جلسه ۳۰ بهمن برای اعطای جایزه حضور داشته باشم، فیلمی سه‌دقیقه‌ای از صحبت‌های خود تهیه کنم و برای برگزارکنندگان این جلسه بفرستم. بعد از این پیام‌های از راه دور بود که به یاد یکی از جلسات سمینارهای ادواری مغزپژوهی بیمارستان شهدای تجریش افتادم (۱۱ دی ۷۶) که دکتر «رضا منصور» و دکتر «شاپور اعتماد» درباره «علم در ایران» صحبت کردند. بعد از قریب به ۱۴ سال (۸ اردیبهشت ۹۰)، مسجدادکتر «منصور»- درباره «معماری علم در ایران» برای ما سخنرانی کردند. دکتر «منصور» در فاصله این دو سخنرانی از سال ۸۰ تا ۸۴ معاون پژوهشی دکتر «مصطفی معین»- با عنوان وزیر در وزارت علوم، تحقیقات و فناوری بودند. جالب است که امسال نیز انجمن ترویج علم قرار است برای دکتر «مصطفی معین»- به خاطر یک عمر تلاش در راه ترویج علم و آگاهی در مراسم اهدای بیست‌ویکمین دوره اهدای جایزه، نکوداشت برگزار کند. ولی آنچه از فحوای کلام دکتر «منصور» بعد از این سال‌ها به خاطر مانده حاوی این نکته مهم و اساسی بود که مضمون آن چنین در ذهن مانده است: در ایران از کدام علم صحبت می‌کنیم؟ آیا اصلا در ایران علم مدرن با تمامی ابعاد فلسفی و پدیدارشناسی آن در دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌های ما مطرح و درک شده است؟ آیا این محدودیت‌ها چنان نیست که به ماهیت آگاهی‌بخشی آزاد علمم یافته‌های تجربی آن خدشه جدی وارد و آن را از محتوا تهی می‌کند؟ شاید عده‌ای هنوز بی‌باور باشند که علوم طبیعی میدان استقلال تری دارند. ولی تجربه تاریخی در دنیا نشان می‌دهد که چنین شرایط مطلوبی برای علوم طبیعی نیز وجود ندارد. به عنوان نمونه به علم تکامل طبیعی داروینی و استفاده از آن در ایدئولوژی و ایدئولوژی‌کردن آن برای استفاده سیاسی و اقتصادی در دنیا نگاه کنید که چگونه فاجعه جهانی آفریده است. امروزه علم مغزپژوهی که من در آن فعال هستم، با جامعه، فرهنگ، اقتصاد، سیاست، تاریخ و به عبارت عمدتتر با زیست‌جهان ما سرورکار دارد. واقعیت این است که باید نگاه کنیم و ببینیم آیا ما توانسته‌ایم دانشگاه یا مؤسسات پژوهشی علمی داشته باشیم که از مؤسسات دولتی و حکومتی دیگر مستقل عمل کنند و هیچ‌گونه شباهتی به نهادگما، بازداشتگاه،

روایت

گاردین روایتش از «کامیل احمدی» را تغییر داد

درباره ادعای آزارهای جنسی کامیل احمدی منتشر کند. در این گزارش چهار زن به طور جداگانه به این روزنامه اعلام کرده‌اند احمدی آنان را مورد تعرض قرار داده و دیگر زنان نیز او را به آزارهای جنسی مکرر متهم کرده‌اند. این زنان احمدی را یک «آزارگر جنسی» دانسته‌اند که دیگر نباید اجازه کار با زنان یا گروه‌های آسیب‌پذیر را که در حیطه تحقیقاتش هستند، داشته باشند. این زنان همچنین افزودند که نگران هستند احمدی با شروع دوباره تحقیقات خود، زنان را هدف آزار قرار دهد. در گزارش گاردین اشاره شده دوستان و همکاران زنانی که کامیل احمدی را متهم کرده‌اند، از روایت دوستان خود حمایت می‌کنند و مدعی هستند حداقل از سه مورد از آزارها پیش از علنی‌شدن آنها خبر داشته‌اند. یکی از این زنان که برای اولین‌بار درباره تجربه‌اش به طور علنی صحبت کرده، به گاردین گفت: «هنگامی که درباره دیگر قربانیان شنیدیم و این واقعتاً به آن‌ان عمدتاً، اگر نه کاملاً، نادیده گرفته می‌شوند، دیگر نتوانستم [احساساتم] را پنهان کنم».

این گزارش همچنین به واکنش‌های کامیل احمدی درباره این اتهامات اشاره می‌کند و می‌نویسد که آقای احمدی در یک پست در شبکه‌های اجتماعی به آن‌را حذف کرد، برای «اشتباهاتش» در محیط کار و برای آسیب‌زدن به دیگران به دلیل «رفتار راجحتش» معذرت‌خواهی کرده بود؛ بااین‌حال بعدها ادعاهای مطرح‌شده را رد کرد و آن‌را حاصل دسیسه رقبایش در فضای کاری دانست. آقای احمدی مدعی است که این ادعاها در هیچ دادگاهی ثابت نشده و بخشی از پروژه امنیتی برای خاموش‌کردن صدای اوست. گاردین همچنین می‌نویسد که کامیل احمدی در بخشی از دفاعیاتش مدعی شده که دو نفر از آزاردیدگان در رابطه‌ای توافقی با او بوده‌اند؛ اما اشاره نمی‌کند که چگونه آنها را از حساب‌های ناشناس شناسایی کرده است.

رویداد

سلام مریخ به چینی‌ها

ماهواره کاوش آسمان‌ها
در مدار مریخ قرار گرفت

رضا ماه‌منظر
منتجم و مروج علم

● دهم فوریه، مصادف با ۲۲ بهمن برای چینی‌ها یک جشن ملی بود. چراکه سازمان فضایی این کشور با نام CNSA پس از سال‌ها تلاش موفق شده بود که نخستین مأموریت بین‌سیاره‌ای خود به مقصد مریخ را با موفقیت به مدار این سیاره برساند. چینی‌ها تنها با اختلاف یک روز پس از امارات، در جایگاه ششمین کشوری قرار گرفتند که توانستند فاتح مداری بر فراز مریخ باشند. اما گردش یک ماهواره در بالای سیاره سرخ برای چشم‌پادامی‌ها کافی نیست. در حقیقت چین قصد دارد در اولین مأموریت خود فاتح سطح مریخ نیز باشد. به بیان دیگر محموله اعزامی این کشور به مدار مریخ شامل سه قسمت است: ماهواره مدارگر، سطح‌نشین و ربات مریخ‌نورد که در صورت موفقیت دو قسمت دیگر بر این مأموریت، سطح مریخ دیگر در انحصار ربات‌های آمریکایی نخواهد بود و چین دومین میهمان فضایی در سطح مریخ است. کاوشگر «تیان‌ون-۱» به معنی «کاوش آسمان‌ها» در مدار مریخ قرار گرفت و چین به‌عنوان ششمین کشور پس از آمریکا، شوروی، آژانس فضایی اروپا، هند و امارات موفق شد فاتح مدار این سیاره باشد. البته نخستین مأموریت ارسالی چینی‌ها کمی بلندپروازانه به نظر می‌رسد. مدارگرد چینی به مدت سه ماه سطح این سیاره را پایش خواهد کرد و پس از آن سطح‌نشین و یک مریخ‌نورد نسبتاً کوچک را در آنجا فرود خواهد آورد. در صورت موفقیت‌آمیزبودن این بخش، پس از آمریکا، چین دومین کشور خواهد بود که توانسته است یک ربات فعال را به سطح مریخ ارسال کند. هرچند که کاوشگر شوروی سابق در سال ۱۹۷۱ میلادی نخستین برخورد نرم را روی خاک این سیاره انجام داد، اما کمتر از دو دقیقه پس از برخورد برای همیشه خاموش شد و پس از آن به جز آمریکا، هیچ کشور دیگری موفق به لمس خاک مریخ نشده است. بخش مدارگرد علاوه بر پایش اتمسفر، سنجش میدان مغناطیسی و نقشه‌برداری از سطح مریخ، وظیفه دریافت اطلاعات از سطح‌نشین و ارسال آن به زمین را نیز بر عهده خواهد داشت. مدارگرد همچنین موظف است به کمک رادار نفوذپذیر خود عمق خاک مریخ را با دقت بالایی کاوش کرده و به بررسی ذخایر آب‌های زیرزمینی آن بپردازد. این منابع نسبتاً بزرگ آب شور، در عمق حدود یک‌کیلومتری از سطح قرار دارند و پرتوهای فرابنفش و ذرات باردار نمی‌توانند به آنجا نفوذ کنند. بنابراین محیط جذابی برای مطالعه احتمال حضور حیات در مریخ است. پس از آن فرود سطح‌نشین، ربات مریخ‌نورد از درون آن خارج می‌شود و به تحلیل دقیق‌تر سطح مریخ خواهد پرداخت. اما هیجان‌انگیزترین بخش، جمع‌آوری نمونه‌های سطحی است. چین قصد دارد با ارسال یک مأموریت دیگر به این سیاره، نمونه‌های جمع‌آوری‌شده توسط این مریخ‌نورد را تا سال ۲۰۳۰ به زمین بازگرداند و به بررسی این موضوع بپردازد که این سیاره چطور از یک محیط مناسب برای ایجاد و تکامل حیات به یک سیاره سرد و خشک و بدون آب تبدیل شده است. جالب اینجاست که آمریکایی‌ها نیز برنامه‌های مشابهی را دنبال می‌کنند. کاوشگر «پشتاکار» کشور آمریکا نیز که در ۱۸ فوریه ۳۰ بهمن برای فرود بر سطح مریخ برنامه‌ریزی شده، قرار است نمونه‌هایی از خاک مریخ را جدا کند تا در مأموریت دیگری به زمین ارسال شود. با این حال قرار است «تیان‌ون-۱» به مدت ۹۸۷ روز به مطالعه مریخ بپردازد و اطلاعات ارزشمندی را از احتمال وجود حیات و پیشینه دیرینه‌شناسی آن در اختیار دانشمندان قرار دهد. چیزی که مسلم است فضا به آرامی به جولانگاه قدرت‌های بزرگ فناوری در آینده نزدیک بدل خواهد شد و باید در دهه پیش‌رو شاهد مأموریت‌های هیجان‌انگیز دیگری در سیاره سرخ باشیم.

